

Kazimierz J. Pawelec

Przestępstwo prania pieniędzy w systemie prawa polskiego. Zagadnienia węzłowe

Uwagi wprowadzające

W przeciągu ostatnich dwóch miesięcy media donosiły o ogromnych stratach, jakie ponosi państwo w wyniku oszustw podatkowych, wyłudzeń kredytów bankowych, internetowego hazardu, wystawiania „lewych” faktur¹. Resort spraw wewnętrznych zapowiedział zdecydowaną walkę z tego rodzaju przestępczością², chociaż, jak na razie, efektów w postaci prawomocnych, skazujących wyroków sądowych nie wiadać. Od policyjnego ujawnienia „czegoś”, co zdaniem organów ścigania było przestępstwem, do wyroku skazującego jest długa droga, częstoć połączona z krzywdą niesłusznie oskarżonych ludzi³. Jednak przestępczość gospodarcza, i nie tylko, generuje ogromne zyski. Wystarczy wspomnieć o aferze Amber Gold, chociaż nie została jeszcze wyjaśniona, ale być może pokaże mechanizmy legalizowania pieniędzy z dzia-

---

¹ Na przykład: G. Z a w a d k a, *Miliardy płyną do bandytów*, Rzeczpospolita z 5 sierpnia 2013 r.; G. L e s i a k, *Wartość lewych faktur rośnie. Branże złomiariska i budowlana liderem*, Dziennik Gazeta Prawna z 29 lipca 2013 r.

² G. L e s i a k, *Białe kołnierzyki okradają państwo na setki milionów*, Dziennik Gazeta Prawna z 1 lipca 2013 r.

³ A. K i e ł b a s i ń s k i, *Biznes i prokurator*, GW z 1 lipca 2013 r.

łałości przestępczej⁴, co nazywane jest potocznie „praniem brudnych pieniędzy”.

Karalność prania pieniędzy w systemie prawa polskiego odwołuje się zarówno do wielu źródeł zarówno krajowych, jak też międzynarodowych. Przykładowo można wymienić ustawę z 26 czerwca 1997 r. – Kodeks karny⁵, ustawę z 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy⁶, ustawę z 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa⁷, ustawę z 26 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym⁸, ustawę z 19 marca 2004 r. – Prawo celne⁹, ustawę z 27 lipca 2002 r. – Prawo dewizowe¹⁰, ustawę z 29 lipca 1992 r. o grach i zakładach wzajemnych¹¹, ustawę z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii¹², ustawę z 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary¹³, ustawę z 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowania terroryzmu¹⁴ i inne. Z kolei do źródeł o charakterze międzynarodowym m.in. zaliczyć należy: Konwencję o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa z 8 listopada 1990 r.¹⁵, Konwencję Rady Europy o praniu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz finansowaniu terroryzmu z 16 maja 2005 r.¹⁶, a także dyrektywę 2005/60 Parlamentu Europejskiego i Rady z 26 października 2005 r. w sprawie korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu¹⁷. Szcze-

---

⁴ R. Zieliński, *Wielka pralnia Amber Gold. Śledczy: część klientów Marcina P. nie potrafi wskazać źródeł pochodzenia środków na inwestycje*, Dziennik Gazeta Prawna z 17 września 2013 r.

⁵ Dz.U. nr 88, poz. 553 ze zm.

⁶ Dz.U. z 2007 r., nr 111, poz. 765 ze zm.

⁷ Dz.U. z 2005 r., nr 8, poz. 60 ze zm.

⁸ Dz.U. z 2009 r., nr 3, poz. 11 ze zm.

⁹ Dz.U. nr 68, poz. 622 ze zm.

¹⁰ Dz.U. nr 1178, ze zm.

¹¹ Dz.U. z 2004 r., nr 4, poz. 27 ze zm.

¹² Dz.U. z 2012 r., poz. 124.

¹³ Dz.U. nr 197, poz. 1661 ze zm.

¹⁴ Dz.U. z 2000 r., nr 116, poz. 1216 ze zm.

¹⁵ Dz.U. z 2003 r., nr 46, poz. 394.

¹⁶ Dz.U. z 2008 r., nr 165, poz. 1028.

¹⁷ W. Filipowski, [w:] *Proceder prania pieniędzy i jego implikacje*, red. E.W. Pływaczewski, Warszawa 2013, s. 324-371.

gólnego znaczenia w systemie zapobiegania oraz karania prania pieniędzy nabiera art. 299 k.k. oraz art. 35-37a ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, które to regulacje są przedmiotem niniejszej analizy.

I. Zagadnienia podstawowe w procesie rozpoznania znamion przestępstwa prania pieniędzy w kodeksie karnym

1. Uwagi wprowadzające

Przedmiotem ochrony art. 299 k.k. jest prawidłowe funkcjonowanie obrotu gospodarczego, jak również dobro wymiaru sprawiedliwości¹⁸. Ma ono miejsce, kiedy określone zachowanie związane z popełnieniem innych przestępstw (zasadniczo każdego powiązanego z uzyskaniem korzyści majątkowej) ma na celu udaremnienie lub znaczne utrudnienie ustalenia pochodzenia mienia, jego zajęcia i orzeczenia przypadku¹⁹.

Art. 299 k.k. określa dwa podstawowe typy czynów zabronionych. W § 1 typizuje udaremnianie lub utrudnianie ustalenia pochodzenia nielegalnych środków majątkowych. Natomiast w § 2 precyzuje świadczenie usług ukrywających pochodzenie nielegalnych wartości majątkowych. Przepisy § 5 i 6 art. 299 k.k. określają typy kwalifikowane przestępstwa, których karalność określona została jako utrudnianie identyfikacji nielegalnych środków majątkowych²⁰. Art. 299 k.k. kryminalizuje zatem zespół czynności zmierzających do zalegalizowania legalności wartości majątkowych pochodzących z innych przestępstw. Wynika z tego, że jest to przestępstwo formalne, w § 1 ma charakter powszechny, a zachowanie sprawcy może polegać na: przyjmowaniu, przekazywaniu, wywożeniu za granicę, pomaganiu w przenoszeniu własności lub posiadania albo na

---

¹⁸ Por. W. Wróbel, [w:] K. Buchała, A. Zoll, *Kodeks karny. Komentarz. Część szczególna*, Kraków 1999, s. 338-340.

¹⁹ Por. W. Filipkowski, E. Pływaczewski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2013, s. 1302.

²⁰ Por. R. Zawłocki, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2013, s. 771; M. Filipowska, *Istota prania brudnych pieniędzy w polskim prawie karnym*, [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. XXIV, Wrocław 2009, s. 60 i nast.

podejmowaniu innych czynności, które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie przestępczego pochodzenia, miejsca umieszczenia, zajęcia, orzeczenia przypadku występku z art. 299 § 1 k.k.

Analiza części dyspozycyjnej przepisu wskazuje, że zawarte w nim wyliczenie nie jest enumeratywne, toteż jest to czyn blankietowy, odsyłający do niesprecyzowanych przez ustawodawcę działań lub zaniechań, co rodzi realne niebezpieczeństwo jego rozszerzającej, niedopuszczalnej wykładni.

Należy podkreślić, że dla uznania, iż zachowanie sprawcy wyczerpywało ustawowe znamiona występku z art. 299 § 1 k.k., konieczne jest wykazanie, aby wymienione w dyspozycji przepisu rzeczy, stanowiące przedmiot karalnych czynności wykonawczych, pochodziły z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, co w efekcie oznacza, że niezbędne jest ustalenie owego czynu oraz korzyści bezpośrednio lub pośrednio z niego odniesionej przez sprawcę lub inną osobę, a następnie wprowadzenie ich do obrotu²¹.

Ustawodawca dopuścił możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności z art. 299 § 1 k.k. także sprawców tzw. czynu pierwotnego²², co jest dyskusyjne. Należy bowiem postawić pytanie, czy oskarżony (podejrzany) o pranie pieniędzy powinien ponosić odpowiedzialność za to przestępstwo, gdy był sprawcą czynu pierwotnego, czy też wszelkie jego działania traktować należy jako czyn współukarany następczy. Wydaje się, że w tego rodzaju przypadku konstrukcja czynu współukaranego następczego znajdzie zastosowanie, gdyż chodziło o wykorzystanie tzw. owoców popełnionego przez sprawcę przestępstwa pierwotnego. Warto w tym miejscu przytoczyć wyrok SA w Katowicach z 21 kwietnia 2011 r., II AKa 20/11 (LexPolonica nr 2557662):

„Zgodnie z interpretacją prokuratora wprowadzenie do obrotu pieniędzy pochodzących z przestępstwa wystawiania fikcyjnych faktur stano-

---

²¹ Wyrok SN z 20 maja 2013r., III KK 455/12 (LexPolonica nr 6751852); por. wyrok SA w Katowicach z 21 kwietnia 2011 r., II AKa 20/11 (LexPolonica nr 2557662); postanowienie SN z 1 września 2010 r., V KK 43/10 (Rejent 2010, nr 12, s. 137); wyrok SA we Wrocławiu z 31 maja 2010 r., II AKa 103/10 (KZS 2011, nr 1, poz. 111), wyrok SA w Katowicach z 8 czerwca 2010 r., II AKa 108/10 (LexPolonica nr 2406445); inaczej W. Filipkowski, E. Pływaczewski, [w:] *Kodeks...*, s. 1303.

²² Por. R. Zawłocki, [w:] *Kodeks...*, s. 776.

wią występek z art. 299 § 1 i 5 k.k. Nie można zgodzić się z tym stanowiskiem. Rodzi się bowiem pytanie o *ratio legis* przepisu z art. 299 k.k. Penalizowane jest tu bowiem zachowanie polegające na swoistego rodzaju legalizacji korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego. Jednak tym samym nie mogą te środki pochodzić bezpośrednio z czynu zabronionego. Odmienna interpretacja prowadziłaby do uznania, że sprawcą przestępstwa prania brudnych pieniędzy byłby każdy, kto w wyniku popełnienia jakiegokolwiek czynu zabronionego odniósłby korzyść majątkową, a następnie ją rozporządził”.

2. Strona podmiotowa

Podkreślmy raz jeszcze. Przestępstwo z art. 299 § 1 k.k. może być popełnione wyłącznie umyślnie, z zamiarem bezpośrednim lub ewentualnym. Ustawodawca nie przewiduje formy nieumyślnej. Najistotniejsza zatem jest kwestia zamiaru oraz świadomości sprawy. W tej kwestii zwraca na siebie uwagę wyrok SA w Krakowie z 28 października 2009 r., II AKa 184/09 (KZS 2009, nr 12, poz. 61):

„Warunkiem odpowiedzialności z art. 299 § 1 k.k. jest, by przewidziane w nim wartości (walory) pochodziły z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, zatem niezbędne jest ustalenie owego czynu oraz korzyści bezpośrednio lub pośrednio z niego odniesionej przez sprawcę lub inną osobę, a następnie wprowadzonej do obrotu. Sprawca prania brudnych pieniędzy musi swym zamiarem obejmować wszystkie znamiona przestępstwa, zatem należy mu wykazać świadomość posługiwania się wartościami majątkowymi o przestępczym pochodzeniu oraz wolę udaremnienia lub znacznego utrudnienia identyfikacji tych pieniędzy przez uprawnione organy...”.

Konkretyzację zaprezentowanego poglądu znajdujemy w wyroku SA w Szczecinie z 28 lutego 2013 r., II AKa 17/13 (LexPolonica nr 5179491):

„Oczywistym jest, iż nie mogło być inaczej, iż oskarżony zdawał sobie z tego sprawę, iż przyjmując środki, korzyści pochodzące z przestępstwa na swój rachunek, i co wydaje się istotniejsze, wypłacając je nieznaney osobie utrudniał, a wręcz udaremniał identyfikację tych pieniędzy przez uprawnione organy. Zważyć przy tym należy, iż przestępstwo określone w art. 299 § 1 k.k. jest przestępstwem formalnym z narażenia. Do jego dokonania wystarczy, że określone w tym przepisie działania mogą

udaremniać lub znacznie utrudnić stwierdzenie przestępczego pochodzenia albo umieszczenia (ukrycia) przedmiotów lub wartości majątkowych pochodzących z czynu zabronionego, a tym samym ich wykrycia, dokonania zajęcia albo orzeczenia przepadku”.

Sąd nie jest jednak zwolniony z konieczności udowodnienia tych przedmiotowych elementów czynu pierwotnego, które pozwalają na jego zakwalifikowanie pod znamiona czynu zabronionego zawartego w ustawie karnej, ani też nie jest zwolniony od wskazania tej kwalifikacji²³.

Na zakończenie można dodać, że czyn z art. 299 § 1 k.k. może występować w dwóch formach stadialnych, tj. usiłowaniu i dokonaniu, a w formach zjawiskowych, jako pomocnictwo oraz podżeganie.

3. Strona przedmiotowa

Przedmiotem czynności sprawczych stypizowanych w art. 299 § 1 k.k. są korzyści związane z popełnieniem czynu zabronionego. Jest to zakres niezwykle szeroki, gdyż obejmuje wartości majątkowe, które związane są w sposób bezpośredni lub pośredni z popełnieniem czynu zabronionego²⁴. Tym też art. 299 § 1 k.k. różni się od przestępstwa paserstwa, gdyż nie ogranicza swej regulacji tylko do wartości majątkowych uzyskanych z czynu zabronionego. Jego zakres przedmiotowy jest zdecydowanie szerszy, gdyż dotyczy wartości majątkowych pochodzących bezpośrednio, jak też pośrednio, z czynu zabronionego²⁵. W tym miejscu należy postawić kolejne pytanie: Czy stronę przedmiotową występku z art. 299 § 1 k.k. wypełniają korzyści związane z popełnieniem czynu zabronionego? Odpowiedź znajdujemy w postanowieniu SN z 1 września 2010 r., V KK 43/10 (KZS 2011, nr 1, poz. 29), w którym sformułowano trafną tezę, że „przesłanki pochodzenia z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego nie spełniają te podmioty i prawa, które zostały uzyskane za pomocą czynu zabronionego, a więc pochodzą bezpośrednio z czynu zabronionego”. Przyjęcie odmiennej interpretacji tego znamienia powodowałoby, że sprawcą przestępstwa prania pieniędzy

---

²³ Wyrok SN z 4 października 2011 r., III K 28/11 (OSNKW 2011, nr 11, poz. 101).

²⁴ Postanowienie SN z 15 kwietnia 2010 r., II KK 226/09 (LexPolonica nr 2779958).

²⁵ Postanowienie SA w Katowicach z 15 lipca 2009 r., II AKz 417/09 (OSA 2010, poz. 31, s. 3).

byłby każdy, kto w wyniku popełnienia jakiegokolwiek czynu zabronionego odniósł korzyść majątkową, a następnie nią rozporządził. Przykładowo, każda forma zadysponowania środkami płatniczymi pochodzącymi z kradzieży przez osobę, która jej dokonała, stanowiłaby pranie pieniędzy, chociaż w rzeczywistości nią nie była, a mogła stanowić przestępstwo paserstwa.

Ustawowym znamieniem strony przedmiotowej analizowanego występkę jest uzyskanie korzyści majątkowej, która obejmuje zwiększenie aktywów lub zmniejszenie pasywów majątkowych²⁶. Za trafny uznać należy pogląd Sądu Najwyższego, że znamię korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego musi być udowodnione w taki sam sposób, jak pozostałe znamiona występkę z art. 299 § 1 k.k.²⁷ Jednak ustawa nie wymaga, aby czyn stanowiący źródło wartości majątkowych mających charakter „brudnych pieniędzy” spełniał wszystkie znamiona przestępstwa. Sąd powinien ustalić te przedmiotowe elementy czynu „pierwotnego”, które pozwalają zakwalifikować go jako konkretny czyn zabroniony w ustawie karnej, jak też wskazać kwalifikację²⁸. Korzyściami zatem będą wszystkie wartości majątkowe, które pochodzą z popełnienia przestępstwa, przestępstwa skarbowego lub wykroczenia. Jego sprawca może kreować owe wartości w następstwie popełnienia czynu zabronionego. Nie musi on uzyskiwać nowych wartości majątkowych, lecz uzyskiwać wartości już istniejące. Dla znamienia przedmiotowego przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. nie ma znaczenia sposób, charakter czy też liczba tzw. przetworzeń wartości majątkowych pochodzących z czynu pierwotnego. Dlatego też niezbędne jest zidentyfikowanie tzw. przestępstwa bazowego, przy czym samego przedstawienia zarzutów czy skierowania aktu oskarżenia nie można uznać za przesłankę wystarczającą do przyjęcia, że określone wartości majątkowe pochodzą z czynu zabronionego²⁹.

---

²⁶ Por. J. D u ż y, *Korzyść z przestępstwa prania pieniędzy*, Prokuratura i Prawo 2010, nr 12, s. 33 i nast.

²⁷ Wyrok SN z 4 października 2011 r., III KK 28/11 (Legalis).

²⁸ Por. wyr. SA w Krakowie z 16 października 2012 r., II AKa 148/12 (KZS 2012, nr 12, poz. 51).

²⁹ Por. R. z a w ł o c k i, [w:] *Kodeks...*, s. 780.

II. Pozostałe przestępstwa stypizowane w art. 299 k.k.

Art. 299 § 2 k.k. określa czynności sprawcze osób będących pracownikami lub działających w imieniu lub na rzecz banku, instytucji finansowej albo kredytowej bądź innych podmiotów, na których na podstawie przepisów prawa ciąży obowiązek rejestracji transakcji i osób ich dokonujących, które wbrew przepisom przyjmują środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, dokonują ich transferu lub konwersji bądź przyjmują je w innych okolicznościach wzbudzających uzasadnione podejrzenie, że stanowią przedmiot czynu określonego w art. 299 § 1 k.k., albo też świadczą inne usługi mające ukryć ich przestępcze pochodzenie lub usługi w zabezpieczeniu zajęcia.

§ 5 i 6 art. 299 k.k. przewiduje surowszą odpowiedzialność za działanie w porozumieniu z innymi osobami oraz w przypadku osiągnięcia znacznej korzyści majątkowej, która powinna być porównywalna z mieniem znacznej wartości oraz znaczną szkodą majątkową³⁰. Działanie w porozumieniu z innymi osobami oznacza współdziałanie przynajmniej z trzema, jak również w grupie lub związku przestępczym, kwalifikowanym z art. 258 k.k., co najczęściej ma miejsce w praktyce³¹.

§ 7 art. 299 k.k. przewiduje obligatoryjny przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z przestępstwa stypizowanego w art. 299 § 1 lub § 2 k.k., a także korzyści z tego przestępstwa bądź ich równowartości, chociażby nie stanowiły własności sprawcy. Sąd nie orzeka wskazanego przepadku, jeśli korzyść lub jej równowartość podlegała zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu podmiotowi.

Z kolei art. 299 § 8 k.k. stanowi swego rodzaju kontratyp przestępstwa z art. 299 § 1 lub § 2 k.k. Nie podlega bowiem karze, kto dobrowolnie ujawnił wobec organu powołanego do ścigania przestępstw informacje dotyczące osób w nim uczestniczących oraz okoliczności jego popełnie-

---

³⁰ Por. H. P r a c k i, *Przestępstwa gospodarcze w nowym kodeksie karnym*, [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze, nr 15*, Warszawa 1998, s. 158.

³¹ Szerzej. K. J. P a w e l e c, [w:] J. D e c o w s k a - O l e j n i k, A. I m b i r s k a, K. J. P a w e l e c, *Proces dowodzenia w sprawach przestępstw i wykroczeń skarbowych. Zarys systemu*, red. K. J. P a w e l e c, Warszawa 2013, s. 35 i nast.; K. J. P a w e l e c, *Wyjaśnienia podejrzanego, zeznania świadka, instytucja świadka koronnego. Komentarz*, Warszawa 2003, s. 101-102.

nia, jeśli zapobiegło to popełnieniu innego przestępstwa. Jeżeli sprawca zaś czynił starania zmierzające do ujawnienia tych informacji i okoliczności, sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary.

Krótkiego komentarza wymaga art. 299 § 2 k.k., który wymienia, niestety, w sposób niewyczerpujący określone w nim zachowania. Zaznaczyć przy tym trzeba, że jest to czyn o charakterze indywidualnym, którego sprawcami mogą być wyłącznie określone osoby, w tym notariusze, jak też przedstawiciele innych zawodów prawniczych, co zostało określone w art. 2 ustawy z 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz.U. z 2010 r., nr 46, poz. 276 ze zm.), o czym będzie jeszcze mowa.

Niezwykle nieostrym określeniem zawartym w art. 299 § 2 k.k. jest „w okolicznościach wzbudzających uzasadnione podejrzenie co do ich przestępczego pochodzenia”. W. Filipowski i E. Pływaczewski³² zauważyli, że przy ocenie uzasadnionych podejrzeń będą przydatne kryteria wymienione w art. 10 a ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowania terroryzmu. Ustawodawca odwołał się do doświadczenia zawodowego pracowników banków, instytucji kredytowych i innych, którzy powinni wiedzieć, z jakiego typu transakcjami mają do czynienia. Nie do końca można się zgodzić z zaprezentowanym poglądem, gdyż „uzasadnione podejrzenie” jest pojęciem procesowym, wysoce nieostrym, wielokrotnie opartym na subiektywnych odczuciach, chociaż powinno znaleźć potwierdzenie w zgromadzonych dowodach lub choćby poszlakach. Przypomnieć przy tym należy, że czyn z art. 299 § 2 k.k. jest przestępstwem umyślnym, które może być popełnione w zamiarze bezpośrednim, jak też ewentualnym, toteż zasada winy wprost go dotyczy³³, a zatem jest to wyłącznie problem dowodowy, który nie powinien znaleźć się w przepisie prawa materialnego.

IV. Przestępstwa określone w ustawie o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu

Ustawa z 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, naście razy nowelizowana, w art. 35-37a typizuje

---

³² W. Filipowski, E. Pływaczewski, [w:] *Proceder prania...*, s. 1309.

³³ Por. K.J. Pawelec, *Proces...*, s. 26-28.

cztery przestępstwa mające charakter formalny, indywidualny, w tym w czterech przypadkach umyślny. I tak: art. 35 ust. 1-2 ustawy przewiduje karalność w niedopełnieniu obowiązku:

1) rejestracji transakcji, przekazania Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej dokumentów dotyczących tej transakcji lub przechowywania przez wymagany okres rejestru tych transakcji lub dokumentów dotyczących transakcji,

2) zachowania środków bezpieczeństwa finansowego określonego w art. 10a ust. 1 ustawy bądź przechowywania informacji uzyskanych w związku ze stosowaniem środków bezpieczeństwa finansowego,

3) zawiadomienia Generalnego Inspektora o transakcji wzbudzającej uzasadnione podejrzenie, że może mieć związek z popełnieniem przestępstwa z art. 165a k.k. lub art. 299 k.k.,

4) wstrzymania transakcji lub blokady rachunku,

5) wprowadzenia wewnętrznej procedury, o której mowa w art. 10a ust. 1 ustawy,

6) wyznaczenia osoby odpowiedzialnej, zgodnie z art. 10b ust. 2 ustawy,

7) ujawnienia osobom nieuprawnionym, posiadaczom rachunku lub osobom, których transakcja dotyczy, informacji zgromadzonych zgodnie z upoważnieniem ustawy lub wykorzystania informacji w inny niezgodny z jej przepisami sposób.

Ust. 3 powołanego przepisu przewiduje karalność w razie działania z winy nieumyślnej.

Art. 36 ustawy jest występkiem, który może być popełniony wyłącznie z winy umyślnej, w zamiarze bezpośrednim. Jest to tzw. przestępstwo kierunkowe. Jednoznacznie wskazuje na to redakcja wskazanego przepisu, zwłaszcza użycie słowa „odmawia” przekazania Głównemu Inspektorowi informacji lub dokumentów bądź przekazania mu nieprawdziwych danych dotyczących transakcji, jak też zatajenia prawdziwych danych jej dotyczących, rachunków lub osób.

Art. 37 ustawy stanowi typ kwalifikowany występku z art. 35 ust. 1 lub 2 bądź art. 36 z uwagi na wyrządzenie znacznej szkody. Jest to zatem przestępstwo skutkowe, przy czym fakt wyrządzenia szkody musi zostać stwierdzony. Niezbędne jest zatem uzyskanie prawomocnego orzeczenia dotyczącego przestępstw bazowych.

Przestępstwo z art. 37a ustawy polega na udaremnieniu lub utrudnieniu przeprowadzenia czynności kontrolnych. Może być popełnione wyłącznie z winy umyślnej, w zamiarze bezpośrednim.

Gdy porównujemy wskazane wyżej regulacje do treści art. 299 § 2 k.k., w oczy rzuca się ogromne podobieństwo opisanych czynności sprawczych. Należy zatem rozważyć możliwość zbiegu art. 35 ust. 1 ustawy z art. 299 § 2 k.k. Zdaniem W. Filipowskiego i E. Pływaczewskiego³⁴ art. 299 § 2 k.k. stanowi *lex specialis* i wypiera kwalifikację prawną z art. 35 ustawy. Pogląd ten nie jest trafny, albowiem znamiona sprawcze, z uwagi na użycie przez ustawodawcę w art. 299 § 1 k.k. sformułowania „podejmuje inne czynności”, jednoznacznie wskazuje, że zakresy znamion przestępstw z art. 35 ust. 1, 2, art. 36, 37 oraz 37a ustawy dokładnie się pokrywają, toteż w razie stwierdzenia istnienia ustawowych znamion czynu z art. 299 § 2 k.k., w tym oczywiście winy, będą czynami współtukanarami.

Należy chwilę pochylić się nad przestępstwem z art. 35 ust. 3 ustawy, tj. formą nieumyślnego działania. Skoro ustawodawca użył określenia „działa nieumyślnie”, to oznacza, że przestępstwo to może być popełnione wyłącznie w formie nieumyślnego działania. Nie wyczerpuje jego ustawowych znamion zaniechanie. Interpretując ten przepis w inny sposób, zostałaby zastosowana niedopuszczalna wykładnia rozszerzająca.

Do przestępstwa z art. 35 ust. 3 ustawy znajdują zastosowanie zasady sprecyzowane w art. 9 § 2 k.k., tj. zachowania reguł ostrożności wymaganych w danych okolicznościach. Reguł tych, jak również kryteriów uniwersalnych, nie sposób podać. Zostały one wypracowane, np. w odniesieniu do przestępstwa wypadku drogowego³⁵.

Na zakończenie warto postawić pytanie związane z treścią art. 35 ust. 2 ustawy. Niewątpliwie ujawnienie informacji osobom wskazanym w części dyspozycyjnej przepisu stanowi występek. Jak jednak ma się to do fundamentalnych zasad funkcjonowania wolnych zawodów prawniczych, do zasady lojalności, uczciwości oraz udzielania pełnej informacji klientowi? Pytanie to na razie pozostanie bez odpowiedzi, ponieważ m.in. jemu będą poświęcone rozważania natury procesowej.

---

³⁴ Tamże, s. 1310.

³⁵ Por. K.J. P a w e l e c, *Zarys metodyki pracy adwokata w sprawach przestępstw i wykroczeń drogowych*, Warszawa 2012, s. 114-151.

V. Proces dowodzenia w sprawach prania pieniędzy. Zagadnienia wybrane

W liczącym przeszło 30 lat wyroku³⁶ Sąd Najwyższy stwierdził: „W dążeniu do wykrycia prawdy rodzaj dowodu nie krępuje sądu, albowiem za dowód należy uznać wszystko, co jest zdolne urobić przekonanie sędziowskie o winie lub niewinności. Fakt ten nakazuje sądowi posługiwanie się m.in. domniemaniami faktycznymi, empirycznymi zasadami - zawsze wtedy, gdy zastępująca brakujący dowód bezpośredni koncepcja myślowa jest logicznie poprawna i konsekwencją swego rozumowania eliminuje inne, przy czym wnioski końcowe nie muszą wykluczać rozumowania odmiennego”.

Przytoczona teza spotkała się z uwagami krytycznymi³⁷, chociaż jej oddziaływanie na praktykę jest powszechne. Podkreślić z całą mocą należy, że rodzaj dowodu nie może krępować sądu, chociaż jego forma, jak również sposób pozyskania, nie mogą być obojętne.

W sprawach o pranie pieniędzy oraz przestępstwach stypizowanych w ustawie o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, na gruncie obowiązującej jeszcze procedury karnej, dowody pozyskiwane są w zdecydowanej większości z urzędu, zwłaszcza jeśli chodzi o niejawne postępowanie przygotowawcze³⁸. Niezwykle istotne są te związane z czynnościami niepowtarzalnymi, chociaż nie można umniejszać znaczenia uzyskanych w toku postępowania karnego (np. wyjaśnienia oskarżonych, zeznania świadków, opinie biegłych itd.). To one pozwalają na uzyskanie wiedzy na temat *modus operandi* prania pieniędzy, czyli ich lokowania, maskowania oraz integracji³⁹. Są to zasadniczo

---

³⁶ Wyrok SN z 11 czerwca 1981 r., I KR 78/81 (OSNPG 1982, nr 2, poz. 22).

³⁷ Por. A. G a b e r l e, *Dowody w procesie karnym. Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Komentarz*, Warszawa 1995, s. 32.

³⁸ Szerzej: K. J. P a w e l e c, *Proces dowodzenia w postępowaniu karnym*, Warszawa 2010, s. 47-64.

³⁹ Szerzej: P. S i e j c z u k, *Problematyka prania brudnych pieniędzy w regulacjach prawnomiędzynarodowych, europejskich i krajowych*, onet.pl, otwarcie 25 września 2013, *Pranie brudnych pieniędzy*, Wikipedia, otwarcie 25 września 2013; W. J a s i ń s k i, *Praw-*

zagadnienia należące do kryminalistyki. Mają jednak znaczenie dla procesu karnego, ponieważ „organy policyjne” dostały szerokie uprawnienia do przeprowadzania czynności operacyjno-rozpoznawczych, a mogą też ulegać pokusie zastosowania ich do wolnych zawodów prawniczych, a zwłaszcza notariuszy, gdyż Trybunał Konstytucyjny ograniczył zapędy władzy wykonawczej w odniesieniu do adwokatów, radców prawnych, prawników zagranicznych, biegłych rewidentów oraz doradców podatkowych reprezentujących klienta na podstawie pełnomocnictwa procesowego w związku z toczącym się postępowaniem albo udzieleniem porady służącej temu postępowaniu (art. 11 ust. 5 ustawy). Jednak przy braku przesłanek wskazanych w powołanym przepisie istnieje możliwość zastosowania w stosunku do tych osób sekretnych i niejawnych metod⁴⁰.

W polskim systemie prawnym czynności operacyjno-rozpoznawcze zostały określone przez tzw. ustawodawstwo policyjne, jako kontrola operacyjna⁴¹. Są to czynności niejawne i polegają na kontroli korespondencji, w tym elektronicznej, przesyłek, stosowania środków technicznych umożliwiających uzyskanie w sposób niejawny informacji, dowodów, jak też ich utrwalenie, w szczególności rozmów telefonicznych czy prowadzonych przy pomocy nośników elektronicznych. Obejmują również dyskretne wejście do pomieszczeń w celu zainstalowania urządzeń umożliwiających podgląd i podsłuch. Przewidują możliwość zastosowania tzw. prowokacji policyjnej, przesyłki niejawnie nadzorowanej, zakupu kontrolowanego czy kontrolowane wręczenie łąpówki. Tego rodzaju działania, ze względu na ich tajny charakter oraz utajnienie większości aktów wykonawczych, mogą budzić wątpliwości, czy zawsze prowadzone były w ramach uprawnień przyznanych tym organom. Tego, że uprawnienia te były, a zapewne i są nadużywane, dowodzi praktyka, jak również od czasu do czasu przykładów dostarczają media. Dlatego też

---

ne i kryminalistyczne aspekty wykrywania przestępstwa prania pieniędzy, [w:] *Proceder prania pieniędzy i jego implikacje*, red. E.W. Pływaczewski, Warszawa 2013, s. 219-226.

⁴⁰ Szerzej: W. Jasiński, *Prawne i kryminalistyczne...*, s. 193-219; D. Szumiło-Kulczycka, *Czynności operacyjno-rozpoznawcze i ich relacje do procesu karnego*, Warszawa 2012, s. 158-320.

⁴¹ Art. 19 ustawy o Policji, art. 27 ustawy o ABWiAW, art. 9e ustawy o Straży Granicznej, art. 31 ustawy o Żandarmerii Wojskowej, art. 17 ustawy o CBA oraz art. 31 ustawy SKWiSWW; szerzej: K.J. Pawelec, *Proces...*, 93-96.

istnieje potrzeba stworzenia instrumentów kontroli tego rodzaju działań. Nie sposób tym samym podzielić poglądu W. Jasińskiego⁴² oddającego niejako pełną swobodę organom policyjnym, w tym także dowolność dokumentowania owych sekretnych czynności, które wszak należą do niepowtarzalnych. Wręcz przeciwnie. Tego rodzaju poczynania każdorazowo powinny zostać poddane sądowej kontroli. Sąd powinien wyrażać zgodę na ich przeprowadzenie, określać czas wykonywania oraz ilość prób podejmowanych podczas tzw. prowokacji policyjnej.

Oczywiście, w tym miejscu należy postawić pytanie: A co z niejawnymi czynnościami rozpoznawczymi, których celem jest zapobieżenie popełnieniu przestępstwa? Odpowiadając, wypada tylko zauważyć, że procedura karna tworzy nierozzerwalny system z prawem karnym materialnym. Przygotowanie do popełnienia przestępstw, których karalność została przewidziana, powinny znaleźć się w katalogu tych czynów, przy uzasadnionym podejrzeniu ich popełnienia byłyby dopuszczalne czynności operacyjno-rozpoznawcze. Przygotowanie do popełnienia przestępstwa prania pieniędzy nie jest karalne, jak również nie jest karalne przygotowanie popełnienia występów przewidzianych w ustawie o przeciwdziałaniu prania pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu.

Kończąc niniejsze rozważania, nie sposób powstrzymać się od refleksji, że ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu nałożyła na notariuszy obowiązek ujawniania czynności objętych tajemnicą zawodową, o zwolnieniu z której może zdecydować wyłącznie organ procesowy, co poddane zostało sądowej kontroli (art. 180 § 2 k.p.k.). Nie może zatem obronić się pogląd, że obowiązki składania przez notariuszy informacji Generalnemu Inspektorowi nie naruszają tajemnicy zawodowej, toteż regulacja ta nie jest konstytucyjna.

Abstract

The publication describes the basics of the money laundering crime, from the legal identification process perspective in the Polish penal code as well as the crimes mentioned in the Counteracting the money laundering crime and terrorism financing act. Those are incredibly complex and

---

⁴² W. Jasiński, *Prawne i kryminalistyczne...*, s. 206-219, 224-226.

hard cases, especially since the polish law system is not clear enough, when it comes to those certain felonies (even though it often refers to the international law regulations).

This text criticises the obligations of notaries in this context, forcing them to inform the General Financial Information Inspector about transactions above the 15.000 euro scale and those of "dubious" prospect. It shows that those law regulations are against the Polish Constituion, mostly because they break the notarie's profession secrets, which may be put down only by the court in specific situations.

Dr Kazimierz J. Pawelec – adwokat